

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Petra Burdová

JULIANA Z NORWICH
VYBRANÁ SPIRITUÁLNÍ TÉMATA

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.

PRAHA 2010

Děkuji svému vedoucímu práce za jeho ochotu, trpělivost a pomoc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 26. 4. 2010

Petra Burdová

OBSAH

1. ÚVOD	3
1.1. Metodický postup.....	3
2. ŽIVOT	5
2.1. Historické souvislosti	5
2.2. Soudobí autoři a myšlenkové proudy.....	5
2.3. Základní fakta a údaje o životě	8
2.4. Mystický zážitek	10
2.5. Věrohodnost mystického zážitku	12
3. DÍLO	14
3.1. Rukopisy	14
3.2. Edice.....	14
3.3. Přehled kapitol	15
3.4. Jednotlivá vidění a jejich charakteristika	16
3.5. Vybraná spirituální témata	20
3.5.1. Dobrota.....	20
3.5.2. Kristus Matka	23
3.5.3. Části duše	28
4. PŘÍNOS	33
4.1. Teologické prvky	33
4.2. Milující Bůh	34
4.3. Literární hodnota.....	35
5. ZÁVĚR.....	37
Použitá literatura.....	38
Resumé	40
Annotation.....	41

1. ÚVOD

Otec, Syn a Duch Svatý jsou třemi osobami jediné Božské podstaty. Jedná se o trinitární tajemství, které v dějinách teologie probouzelo a dodnes probouzí velký zájem. Při pokusech o jeho uchopení přinášelo nemalé nesnáze většině badatelů, kteří se mu věnovali již od samého počátku vzniku křesťanské víry. Jejich snahy a závěry daly vzniknout nesčetnému množství teologických děl, různým přístupovým metodám i konkrétním vědeckým disciplínám. Do takto vzniklého prostředí a do společnosti velkých autorů jemným, přesto výrazným hlasem promluvila i jedna moudrá žena.

Byla to skromná a pokorná poustevnice Juliana, mystička, výrazná a uznávaná osobnost města Norwich na východě Anglie, autorka nepříliš obsáhlého díla, které patří mezi ta nejranější napsaná v anglickém jazyce a ze kterého bývá s oblibou citováno. Právě tato žena se ve svých dvou rukopisech také dotýká výše zmiňovaného tématu jednotlivých osob Trojice. Její dílo se nepodobá systematicko-teologickému pojednání. Patří především do oblasti spirituální literatury, neboť obsahuje popis několika mystických vidění, která Juliana měla a o které se chtěla s ostatními podělit. V souvislosti s tématem jednotlivých Božských osob upoutává pozornost tím, že je sice rozlišuje stejně jako většina ostatních teologů, ale osobu Krista představuje především jako naši Matku. Jaké mohly být příčiny takového pojmenování? Co přese takovým pojmenováním měla Juliana na mysli? Jaké závěry z nich vyplývají – a může nám v nich Juliana sdělit zase o něco více o podobě Boha, který se zjevuje a sděluje svému stvoření? Tyto otázky jsem si pokládala od chvíle, kdy jsem s jejími texty začala pracovat. Mé hledání odpovědí a snaha zpřístupnit je i dalším zájemcům o toto téma tvoří obsah této práce.

1.1. Metodický postup

Jak už jsem zmínila výše, dílo, které bylo východiskem mé práce, pochází z ruky výrazné středověké osobnosti Juliany z Norwich. Nejprve jsem se zaměřila na historický kontext období, ve kterém žila, a dostupné údaje týkající se soudobých autorů a myšlenkových proudů, které ji mohly ovlivnit. Poté jsem se zabývala způsobem jejího života a událostí mystického vidění, které se stalo východiskem pro sepsání jejích dvou spisů. Dále jsem pojednala o všech šestnácti viděních, která především tvoří její dílo. Věnovala jsem se jejich jednotlivým charakteristikám a několika zajímavým místům, která se v nich

nacházejí. Svoji pozornost jsem pak soustředila na nejvýraznější témata jejího díla, mezi která patří důraz na dobrotu a Kristovo mateřství. Hlavním cílem mé práce byla snaha osobně se seznámit právě s tou částí jejího díla, ve které autorka hovoří o Kristu jako naší Matce. Protože nebylo u nás dosud publikováno celé její dílo, musela jsem vycházet primárně pouze z anglických knih. První z nich¹ má podobu vědecké studie, která přináší podrobné informace o vzniku a překladech jejích textů, obsahuje jejich znění a je doplněna velmi podrobnými poznámkami především z oborů lingvistiky a historického bádání. Velmi hodnotná práce však přesahovala mé jazykové schopnosti a možnosti čerpat pouze a jen z ní. Vzhledem k termínům meziknihovních výpůjček byla tato možnost omezená rovněž časově. O druhou knihu² jsem požádala své přátele z Oxfordu, kteří ji záměrně vybrali tak, aby stejně jako předchozí publikace obsahovala plné znění jejího díla ve věrném anglickém překladu, který ovšem bude srozumitelnější, a bude s ním tedy možné lépe pracovat. Porovnáním Julianiných textů v obou knihách jsem se ujistila o věrnosti druhého, „srozumitelnějšího“ pramene, který bude právě z výše zmiňovaného důvodu v mé práci citován nejčastěji. V hlavní části své práce jsem věnovala nejen předem vybrané otázce Kristova mateřství, ale i dalšímu výraznému tématu přímo souvisejícímu s Kristovým mateřstvím, které jsem ve zvolené části Julianina díla zaznamenala a jemuž jsem dala název *části duše*. Na závěr jsem se pokusila shrnout přínos těchto výrazných témat, samotného jejího díla a jeho možná rozvinutí v různých teologických disciplínách.

¹ Jednalo se konkrétně o knihu z francouzské Université de Poitiers: WATSON N., JENKINS J. (ed.): *The Writings of Julian of Norwich*, Brepols, 2006.

² SKINNER J.: *Juliana of Norwich, A Revelation of Love*, Gracewing, 2004.

2. ŽIVOT

V této kapitole bych se chtěla věnovat několika částem. První z nich je přehled nevyraznějších historických událostí, které Julianin život předcházely či se s ním bezprostředně prolínaly. Představím také nejvýraznější soudobé autory a myšlenkový proud, do kterého je Juliana zařazována. Uvedu rovněž dostupné údaje o jejím životě a mystickém zážitku, ze kterého ve svém díle čerpala. Na závěr se budu krátce zabývat také jeho klasifikací.

2.1. Historické souvislosti

Době, ve které Juliana z Norwich žila a napsala své dílo, těsně předcházelo či do ní přímo zasahovalo několik významných historických událostí. Doznívá tzv. vrcholné období křesťanského myšlení nazývané též *zlatý věk scholastiky*, v němž jsou napsána jedna z nejobsáhlejších teologických a filozofických děl. Církev existuje v podobě absolutní monarchie, jejíž vliv a moc se přímo dotýká královských států a v nich žijících jednotlivců. Lidská společnost je zmítána v bojích o území a moc (např. stoletá válka mezi Francií a Anglií), do života obyvatel zasahují smrtelné epidemie. Právě v Anglii, odkud Juliana pochází, v roce 1348 přichází v důsledku moru o život takové množství obyvatel, že král a parlament musí přistoupit k vydání mimořádného zákona, který ukládá téměř všem obyvatelům pracovní povinnost a omezuje také maximální výši mzdy³. Stále více se vyostřují hlasy proti katolicismu, v Evropě působí inkvizice, jejíž počátky sice sahají už do století dvanáctého, ale teprve v roce 1253 papež Inocenc IV. svým zplnomocněním oficiálně povoluje inkvizitorům používat pro získání přiznání od vyšetřovaných osob i mučení⁴. Stále více se také šíří vliv učení, které jsou zaměřena proti církevním autoritám a jejímu institucionálnímu zřízení.⁵

2.2. Soudobí autoři a myšlenkové proudy

Myšlenkové proudy, které nejvýrazněji ovlivnily středověkou Evropu, byly spojeny s velkými jmény několika křesťanských filozofů a teologů. Patří k nim například Albert Veliký († 1280), který vycházel především z Aristotelova učení a kterému se díky jeho obsáhlému dílu, týkajícímu se velkého množství oblastí lidského vědění (například

³ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Anglick%C3%A9_povst%C3%A1n%C3%AD_roku_1381 (8. 4. 2010).

⁴ Srov. FRANZEN A.: *Malé dějiny církve*, Praha: Zvon, 1992, s. 151.

⁵ Srov. TRETERA I.: *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha–Litomyšl: Paseka, 1999, s. 204.

filozofie, metafyziky, logiky a etiky), přezdívá *doctor universalis*.⁶ Dalším významným autorem byl Bonaventura z Bagnoreggia († 1274), mezi jehož uznávaná díla patří mystické *Putování mysli do Boha* a komentář ke čtyřem knihám *Sentencí* napsaných jeho předchůdcem Petrem Lombardským († 1160). Bonaventura se ovšem na rozdíl od Alberta snažil od aristotelovských principů odpoutat. Pro pojetí teologie navrhoval návrat ke sv. Augustýnovi a v jeho díle se kromě univerzitní vzdělanosti projevují důrazy na modlitbu a lásku k Písmu svatému.⁷ Právě Bonaventurovi vděčíme za myšlenky, díky kterým bylo rekonstruováno trinitární kruhové schéma, které pomáhá vyjádřit tajemné vycházení a návrat Syna k Otci.⁸ Nemůžeme zapomenout ani na blahoslaveného Dunse Scota († 1308), který se do dějin teologie zapsal jako velký obhájce Mariina neposkvrněného početí. I on se zabýval komentáři k Lombardovým *Sentencím* a patří také mezi první učence, kteří se snažili jasně oddělit filozofii, založenou na přirozeném poznání, od teologie, která se týká Božího zjevení a Písma.⁹ Posledním, nicméně co do vlivu největším autorem, kterého bych chtěla do této skupiny zařadit, je žák Alberta Velikého, vážený teolog a učitel církve Tomáš Akvinský († 1274) a jeho nejznámější dílo *Summa theologiae*. I on se zabýval vztahem mezi rozumem a vírou, vymezil pro ně hranice a pokusil se je uvést do vzájemné harmonie, protože jsou podle něj dvěma cestami vedoucími k jedné pravdě.¹⁰

Juliana spolu s autory Richardem Rollem (1290–1349), augustiniánem Walterem Hiltonem († 1395 nebo 1396) a neznámým autorem díla *The Cloud of Unknowing* (*Oblak nevěděni*) tvoří skupinu nejvýznamnějších anglických křesťanských mystických spisovatelů. Jejich díla jsou zmiňována s tím, že se jednalo o jakési „vanutí Ducha, které ovlivňovalo západní Evropu“¹¹, a které bylo dáno charakteristikou dějinného období, vedoucímu k tendencím odpoutat se od reálných a bolestivých okolních vjemů a obrátit se do prostoru lidského nitra se snahou v tichosti a usebrání hledat a zakoušet Božích přítomnost.¹²

⁶ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Albert_Velik%C3%BD (19. 4. 2010).

⁷ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Bonaventura_z_Bagnoreggia (19. 4. 2010).

⁸ Srov. POSPÍŠIL C. V.: *Jako v nebi, tak i na zemi*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 387.

⁹ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Duns_Scotus (19. 4. 2010).

¹⁰ Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_Akvinsk%C3%BD (19. 4. 2010).

¹¹ ANONYM: *Oblak nevěděni: zásadní dílo středověké mystiky*, Přeložil Pavel Toman, Praha: Pragma, 2000, s. 9.

¹² Srov. tamtéž, s. 10.

V literatuře se jejich jména objevují pod názvem *dionýská spiritualita*¹³ a kromě výše zmiňovaných anglických autorů do ní patří i například dominikán Mistr Eckhart (1260–1327) a jeho tři žáci Johanes Tauler, Henry Suso a Jan Ruysbroeck (1293–1381) z Nizozemí. V jejich dílech se totiž objevuje velký zájem o novoplatonismus, který tvoří podstatnou část výše zmiňované spirituality. Novoplatonismus se do západní Evropy dostává díky nově zpřístupněným překladům knih, které původně vznikaly ve střediscích syrských křesťanů, převážně nestoriánů. Tito učenci byli povoláni do Bagdádu, kde se zabývali překlady filozofických děl do arabštiny. Díla dále putovala do Córdoba, kde byla díky španělským Židům převedena do hebrejštiny, a nakonec prací překladatelských týmů v Toledu a na sicilském dvoře docházejí rovněž překladů do latiny. Tyto knihy obsahovaly cenné myšlenky nejen Aristotela ale i Plótína, který je právě představitelem novoplatonismu, poslední velké filozofické školy starověku. Konkrétně Plótínův filozofický systém je teocentrický: Bůh je chápán jako prvotní princip a jediné bytí, které je naprosto dokonalé. Každému jednotlivému jsoucnu propůjčuje jeho jsoucnost, a je proto také Dobrem.¹⁴

Podobnost spirituálních a filozofických děl těchto autorů s novoplatonskými myšlenkami potvrzuje i Clifton Wolters ve svém úvodu ke knize *Oblak nevědění*, ve kterém se rovněž o Dionýsově mystickém učení zmiňuje. I zde se setkáváme s tvrzením, že dílo autora *Oblaku*, které spadá do stejného historického období jako dílo Juliany, obsahuje výrazné prvky novoplatonismu. Vliv se připisuje autorovi, který se vydával za Dionýsa obráceného na křesťanství sv. Pavlem a kterému se přezdívá Pseudo-Dionýsos. Jeho tvorba je datována do 6. století¹⁵ a tento autor se snažil Plótína a jeho teologii „pokřesťanštit a přivést do církve“.¹⁶ Jeho vliv na pozdější křesťanskou mystickou teologii je značný,¹⁷ a tak bychom stěží mohli předpokládat, že by Juliana zůstala stranou tohoto výrazného vlivu, který je patrný rovněž v díle velikého křesťanského filozofa Augustina a dalších autorů z období patristické teologie, kteří Julianě předcházeli a rovněž z novoplatonismu čerpali.¹⁸ V některých přehledech křesťanské spirituality se také uvádí, že na rozdíl od německých autorů se u těch anglických neobjevují prvky tzv. abstraktní spekulace, která se zabývala

¹³ Srov. VEHOVSKÝ N. F.: *Stručné dějiny spirituální teologie*, Praha: Křesťanská akademie (Řím), 1999, s. 57.

¹⁴ Srov. TRETERA: op. cit., s. 128.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 15.

¹⁶ Tamtéž, s. 190.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 15.

¹⁸ Srov. STÖRING, H. J.: *Malé dějiny filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 172.

rozbohem a definicí lidské duše.¹⁹ Jiný závěr ovšem přináší studie Watsona a Jenkinse, kde se o Julianě mluví jako o „jedné z velkých a uznávaných spekulativních teologů.“²⁰ V tuto chvíli necháme otázku, zda můžeme či nemůžeme o Julianě takto hovořit, otevřenou a vrátíme se k ní znovu ve třetí kapitole této práce, kde se budeme podrobněji zabývat tématem ukrytým ve čtrnáctém zjevení, které s odpovědí přímo souvisí.

Poslední skupinou, kterou bychom v této kapitole měli zmínit, jsou tentokrát ženské představitelky, které ovlivnily především spirituální literaturu. Jsou jimi sv. Matylda z Magdeburgu († 1282 nebo 1297) a sv. Gertruda Veliká († 1302).²¹ Tyto dvě mystičky patří k velkému množství dalších řeholníků a řeholnic, kteří díky náboženskému nadšení na počátku 14. století začali v duchovních traktátech popisovat svoje mystické prožitky.²² Dané hnutí v sobě sice zahrnuje i oficiální církevní odsouzení některých z těchto autorů, kterým se podle jejich zakladatele L. le Bégue říká *bekyně* a *begardi*, ale právě díky nim můžeme mluvit o vzniku takzvané *snubní mystiky* či *mystiky duchovního sňatku*.²³

2.3. Základní fakta a údaje o životě

Získat přesná data a fakta ze života mystičky, která žila v Anglii v době středověku, není vůbec snadné. Existuje jich totiž jen velmi málo a některé zdroje se od sebe i výrazně liší. Pokud vůbec nějaké údaje jsou, netýkají se často jejího života ani identity, ale spíše samotného díla. Nevíme nic podrobného o její rodině, vzdělání, datu narození či úmrtí, nemůžeme si být dokonce jisti ani samotným jejím jménem: někdy je totiž uváděno i v mužském rodě. Pojmenování *Julian* či *Juliana* je totiž odvozeno od místa, kde autorka žila. Jedná se konkrétně o celu přistavěnou ke kostelu Sv. Juliána v Norwich. Tento kostel byl postaven před více jak 1000 lety u řeky Wensum. Za 2. světové války byla cela i kostel značně poničeny, ale v roce 1950 začala jeho obnova do původní podoby.²⁴ Jeho rekonstrukce, která trvala tři roky, byla realizovaná právě kvůli Julianině památce, protože na toto místo se i v dnešní době sjíždějí lidé z celého světa, aby zde přemýšleli o jejím odkazu a modlili se v jejím jménu.²⁵

¹⁹ Srov. AUMANN J.: *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, s. 154.

²⁰ WATSON, JENKINS: op. cit., s. IX.

²¹ Srov. AUMANN: op. cit., s. 138.

²² Srov. tamtéž, s. 138–139.

²³ Srov. tamtéž, s. 138.

²⁴ Srov. <http://revue.theofil.cz/galerie-theofil-detail.php?clanek=780> (15. 4. 2010).

²⁵ Srov. <http://www.friendsofjulian.org.uk/> (16. 4. 2010).

Jakékoliv závěry a informace o jejím životě, které by mohly o Julianě prozradit více, jsou nejčastěji odvozovány z údajů uvedených přímo v jejím díle. Příkladem je třeba snaha zjistit, zda Juliana patřila k nějakému řeholnímu společenství či řádu. Hned na začátku díla, kde Juliana představuje své první zjevení, píše, že v reakci na něj vykřikla „Benedicite, Dominus.“²⁶ Protože se tato děkovaná formulace používala mezi benediktýnskými řeholníky, je velká pravděpodobnost, že patřila do jejich řehole ve městě Carrow, což bylo míli od kostela, kde Juliana žila.²⁷ Rovněž se uvádí, že přímo Julianina místnost, kde pobývala, byla darem právě od tohoto řádu.²⁸ Jakým způsobem a nakolik byla tedy ovlivněna přímo benediktýnskou řeholí, říci nelze. Spíše se vychází ze závěru, že ve svém poustevnickém životě vycházela ze staré řecké tradice života, a byla tedy považována za nezávislou náboženskou osobnost, která se vykazuje v poslušnosti především Bohu.²⁹ Jsou dochovány údaje o závětech několika obyvatel Norwich, kteří Julianě a jejím služebným odkazovali různé finanční částky.³⁰ Tento fakt vypovídá o tom, že Juliana byla respektovaná, a dokonce je její působení spojováno se vzrůstajícím zájmem o poustevnický způsob života v této oblasti.³¹

Dalším příkladem hledání podrobnějších údajů o Julianině životě je snaha o určení roku narození a úmrtí. Tato dvě data se odvozují od dne zjevení, který sama autorka uvádí v úvodu svého díla, a ke kterému poznamenává, že jí tehdy bylo přesně třicet a půl roku. Tato skutečnost tak dovoluje propočítat alespoň rok jejího narození. Všechny zdroje tedy shodně uvádějí rok narození 1342. Úmrtí se pak datuje na rok 1416. V dějinách Norwich se sice objevuje zmínka o více jak osmdesátileté staré dámě jménem Juliana, která zde měla žít ještě v roce 1428³², ale nemůžeme s jistotou tvrdit, že šlo o stejnou osobu.

Jak už jsme se zmínili, naše autorka žila jako poustevnice při kostele svatého Juliana na Conesfordské ulici v Norwich.³³ Skutečnost, že byla poustevnicí, vede k domněnce, že pocházela z dobře situované rodiny, neboť kromě důkazu o pravém povolání k poustevnickému životu museli kandidáti přesvědčit své biskupy či představené o

²⁶ WATSON, JENKINS: op. cit., s. 4.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 4.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 4.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 5.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 5.

³¹ Srov. tamtéž, s. 5.

³² Srov. SKINNER: op. cit., s. V.

³³ Srov. tamtéž, s. VI.

dostatečném materiálním zajištění.³⁴ Poustevnický život Juliany se odehrával pravděpodobně ve dvoupokojové „cele“. Její povolání předpokládalo život odloučený od všedního ruchu okolních lidí. Věnovala se především rozjímání a modlitbám. Pokud měla Juliana možnost kontaktu s jinými lidmi, jednalo se pravděpodobně pouze o kněze kostela, konkrétně o nepříliš častá setkání spolu s účastníky slavení eucharistie³⁵ nebo návštěv kolemjdoucích, kteří u moudré a svaté Juliany hledali radu, útěchu či duchovní oporu a povzbuzení. Jednou z návštěvnic byla například další velká vizionářka Margaret Kempe, která je často uváděna jako svědek existence historické osoby Juliany z Norwich. Margaret ve své knize s názvem *Book* zmiňuje svou osobní návštěvu a rozhovor u *Dame Juliany*, jak ji tehdy nazvala.³⁶ Vyhledala ji a strávila u ní v cele několik dní povídáním o zkušenostech s viděními.³⁷

Z úrovně Julianina díla, sociálních vazeb i lásce k použitému jazyku vyplývá, že nejen svůj poustevnický život, ale i své dětství a dospívání prožila poblíž města Norwich nebo přímo v něm³⁸. To bylo v té době považováno za náboženské, obchodní a vzdělanostní centrum, které mělo díky svým církevním institucím vazby na tak významná místa, jakými byly university v Cambridge či Oxfordu.³⁹

2.4. Mystický zážitek

Zmiňovaným důležitým údajem ze života Juliany z Norwich je přesný datum jejího mystického zážitku. V knihách, ze kterých jsem čerpala, jsem se setkala se dvěma údaji. Například John Skinner datuje zjevení na 8. května 1373.⁴⁰ Kritické vydání, ze kterého především v otázkách týkajících se historických údajů vycházím, je uveden navíc ještě jeden, který se v původních rukopisech také objevuje: 13. květen stejného roku.⁴¹ Tehdy třicetiapůlletá Juliana na několik dní⁴² velmi vážně onemocněla. Její stav tak věrně připomínal chvíle člověka při umírání, že i její vlastní matka, sedící u jejího lůžka, měla

³⁴ Srov. tamtéž, s. VI.

³⁵ Konkrétně se uvádí údaj o četnosti cca 1x za měsíc, srov. SKINNER: op. cit., s. VI.

³⁶ Srov. SKINNER: op. cit., s. VII.

³⁷ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 6.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 4.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 4.

⁴⁰ Srov. Skinner: op. cit., s. 3.

⁴¹ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 4.

⁴² Srov. SKINNER: op. cit., s. 4.

v úmyslu své dceři zatlačit oči.⁴³ Tato nemoc však k smrti nevedla a, jak sama Juliana poznamenává, dále přímo souvisela s následnými viděními. Julianina vidění však nebyla primárně tím, o co poustevnice z Norwich usilovala a co ve svém duchovním životě hledala.⁴⁴ Jako příčinu daných vidění zmiňuje své touhy, o jejichž splnění před daným onemocněním Boha žádala.⁴⁵ Souvislost daných tužeb a jejich vyslyšení je pro Julianu zásadní. S příchodem mystického stavu, kterému předchází touha hledajícího, se setkáváme i u Bonaventury, který tuto touhu dokonce řadí mezi jednu z podmínek pro učedníka, který chce Boha tímto způsobem zakoušet.⁴⁶ Jaké touhy tedy poustevnice Juliana Bohu předkládala?

První Julianina prosba byla přáním osobně vidět Ježíše na kříži. Juliana toužila být tak blízko jako Marie Magdaléna a ostatní, kteří Krista milovali. Jejím cílem bylo, aby směla spatřit Krista tak, jako kdyby přímo stála pod křížem, aby více, hlouběji a opravdověji porozuměla utrpení, která Kristus v oné dramatické chvíli snášel.⁴⁷

Ve druhém prosbě chtěla Juliana zakusit tělesné onemocnění, které by obsahovalo všechny bolesti těla i ducha a útoky démonů, která by měla mít před tím, než skutečně zemře.⁴⁸

V poslední, třetí prosbě Juliana žádala Boha, aby dostala „tři rány, totiž ránu opravdové kajivosti, ránu opravdového soucitu a ránu upřímné touhy po Bohu.“⁴⁹ Na první dvě jmenované prosby v průběhu času Juliana zapomněla, ale třetí z nich v ní stále přebývala.⁵⁰

Její vidění přicházela přímo z Božího svrchovaného darování, a sice třemi způsoby. Tělesně vědomými smysly: skrze vidění, slyšení a někdy dokonce i cítění (nosem); dále pak duchovním viděním: náboženskou vizí a jako přímá sdělení její duši; a jako třetí způsob Juliana zmiňuje intelektuální osvětlení, která přinesla do její mysli nová

⁴³ Srov. FURLONOVÁ M.: *Moudrost Juliany z Norwich*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 8.

⁴⁴ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 135.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 125–127.

⁴⁶ Srov. POSPÍŠIL C. V.: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, třetí doplněné vydání, Praha - Kostelní Vydří: Krystal OP - Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 261.

⁴⁷ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 127.

⁴⁸ SKINNER: op. cit., s. 4.

⁴⁹ MCGRATH Alister: *Křesťanská spiritualita. Úvod*. Přeložil Miloš Veselý. Praha: Volvox Globator, 2001, s. 225.

⁵⁰ Srov. SKINNER: op. cit., s. 4.

porozumění.⁵¹ Tyto způsoby kontempace zmiňuje například i autor *Oblaku nevěděni*, zabývá se jimi v 70. kapitole, kde je zmiňuje v souvislosti s nesprávným důrazem na význam různých smyslových vjemů při kontemplaci.⁵²

2.5. Věřohodnost mystického zážitku

Mystické zakoušení Boha je ale dáno kromě výše jmenovaných projevů, které mystik zakouší, i jinými charakteristikami. Považuji tedy za důležité zmínit další kvalifikace, které potvrzují věrnost Julianina zážitku. Mezi významné mystické autory není řazena díky způsobům přijetí svých vidění, ale především tím, že jasně a bez pochybností splňuje základní rysy, kterými se křesťanští mystikové vyznačují.⁵³

Juliana byla živou a aktivní křesťankou, která ve svém životě uznávala autoritu a nařízení církve, účastnila se společného slavení svátostí a sama o sobě píše: „Měla jsem dva druhy ujištění (*kinds of beholdings*). Jedním byla nekonečná a trvajících láska se stálou jistotou trvání a požehnaným (*blissful*) spasením ... a druhým bylo zdravé učení svaté církve, ve kterém jsem byla od narození formována a usazena, a které jsem se vždy pokoušela používat a lépe mu rozumět.“⁵⁴ Nezaznamenala jsem rovněž, že by ve svém díle jakýmkoliv způsobem vystupovala proti jejímu učení – naopak, ve svých jednotlivých kapitolách, do kterých dílo rozdělila, se na něj poměrně často odvolává. V knize, ze které čerpám, se například nachází více než dvacet pět zmínek, kterými vyjadřuje úctu k učení Svaté církve⁵⁵ a na jednom místě dokonce přímo potvrzuje, že v žádném vidění ji nebylo nikdy zjeveno nic, co by se s ním jakkoliv dostalo do rozporu.⁵⁶

A podobně jako i jiní mystičtí autoři ani Juliana neskrývá vědomí o nedůležitosti svého zážitku pro jakékoliv hodnocení či srovnávání významu Božích dětí. Doslova píše: „Nemohu o sobě říkat, že jsem lepší pro to, že mám vidění, ale mohu se stát lepší, budu-li Boha více milovat...skutečně mi nebylo zjeveno, že Bůh mne miluje více než tu nejubožejší duši, která je ve stavu milosti. Jsem si jista, že je mnoho těch, kteří ani nebyli

⁵¹ Srov. Tamtéž, s. IX.

⁵² Srov. *Oblak nevěděni*, s. 136.

⁵³ Srov. DE FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 544.

⁵⁴ SKINNER: op. cit., s. 81.

⁵⁵ Podobný závěr podrobně rovněž v COLLEDGE Edmund, WALSH Fr. James, LECLERCQ Jean: *Juliana of Norwich Showings*, Paulist Press, 1978, s. 7–8 (část knihy v elektronické podobě na http://books.google.com/books?id=IPCwHOwX_BgC (22. 3. 2010)).

⁵⁶ Srov. SKINNER: op. cit., s. 81.

v náboženském vytržení, a jen se jim dostalo běžného učení svaté církve, ale kteří milují Boha více než já⁵⁷.

I u ní si také můžeme všimnout zápasu o sdílení se s nevyslovitelným, což z následující citace zjevně vyplývá: „Zjevení bylo dáno třemi způsoby: tělesnými vizemi, slovy, která byla dána přímo k mému pochopení, a duchovním osvětlením. Kvůli tomuto pozdějšímu duchovnímu osvětlení nemůžu mluvit čistě a ani tak plně, jak bych si přála. Tak důvěřuji milující dobrotě našeho Pána, která způsobí, že obdržíte vnitřní svědectví jasněji, než mohu nebo budu moci někdy říci já.“⁵⁸

⁵⁷ FURLONOVÁ: op. cit., s.22.

⁵⁸ SKINNER: op. cit., s. 17.

3. DÍLO

Tato kapitola je věnována dílu Juliany z Norwich. Obsahuje velmi stručná fakta, týkající se Julianiných originálních rukopisů a následné edice, přehled všech jednotlivých vidění a vybrané citace ze všech šestnácti zjevení obsažených v jejím *Dlouhém textu*. Hlavní část kapitoly pak bude věnována vybraným výrazným spirituálním tématům, kterými jsou dobrota, Kristovo mateřství a části duše.

3.1. Rukopisy

Dílo Juliany existuje ve dvou redakcích a Juliana se díky nim stala nejstarší známou ženskou spisovatelkou, která psala v anglickém jazyce.⁵⁹ První z nich se nazývá *A vision Showed to a Devout Woman*. Jedná se o přehled jednotlivých výjevů, jak šly za sebou, a podoba tohoto textu, jak jej máme dnes, vznikla až o celých patnáct let po Julianině mystické zkušenosti. Juliana se v něm objevuje pouze v roli účastnice, nikoliv interpreta.⁶⁰ Druhý text nese název *A Revelation of Love*, je více než čtyřikrát delší než *A Vision* a ukazuje velký respekt ke slovům a myšlenkám předchozího zpracování. Je také obohacen o Julianinu reflexi. Juliana jej nezačala psát dříve než v roce 1390 a dokončen mohl být kdykoliv od tohoto roku do její smrti.⁶¹ Tento *Dlouhý text*, jak je také někdy nazýván, je doplněn o nový, detailnější a rozvinutý komentář a právě poznámky, které doplňují sepsaná vidění a které se týkají kromě jiného autorčiných osobních postojů k daným viděním, jsou zmiňovány jako nejvýraznější rozdíl mezi oběma texty.⁶²

Pokud bychom chtěli čerpat přímo z nich, našli bychom je například v pařížské Bibliothèque Nationale s označením MS Fonds Anglais 40 nebo v Britské knihovně jako MS Additional 37790.⁶³ Jako první tištěné vydání se v různých zdrojích shodně uvádí kniha od English Benedictine Serenus Cressy z roku 1670, která obsahovala *Dlouhý text*.⁶⁴

3.2. Edice

Velký zájem o osobu Juliany a studium jejího díla byl zaznamenán mezi laickou i odbornou veřejností už více než před sto lety, ale až od roku 1970 se především za našimi

⁵⁹ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. IX.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 1.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 2.

⁶² Srov. COLLEDGE, WALSH, LECLERCQ: op. cit., s. 26.

⁶³ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 383.

⁶⁴ Srov. COLLEDGE, WALSH, LECLERCQ: op. cit., s. 17.

hranicemi začínají objevovat jeho překlady a vydání.⁶⁵ V nabídce našich nakladatelství jsem objevila pouze dvě knihy, které se jejím dílem přímo zabývají. První z nich⁶⁶ obsahuje pouze několik krátkých citací vybraných z různých míst Julianina díla. Druhá⁶⁷ sice ucelený překlad přináší, ale ani v tomto případě se nejedná o celé znění *Krátkého* či *Dlouhého textu*, ale pouze o krátkou vybranou část z druhé kapitoly *A Revelation*.

Jak už bylo zmíněno, neexistuje žádná publikovaná kniha v českém jazyce, která by obsahovala celé dílo Juliany z Norwich. Pro svou práci jsem tedy musela čerpat z kritického vydání autorů Watsona a Jenkinse,⁶⁸ které je dostupné pouze v anglickém jazyce a navíc se nachází nejbližší v univerzitní knihovně ve Francii. Jejich překlad však obsahoval mnoho výrazů, které, ač upravené z Middle English, mohou přinášet nemalé obtíže i rodilým mluvčím. Rozhodla jsem se proto kromě tohoto kritického vydání čerpat ještě z novějšího anglického překladu, který také obsahoval celé její dílo včetně všech šestnácti vidění. Konkrétně se jednalo o knihu autora Johna Skinnera,⁶⁹ který pro svou práci použil uznávané kritické vydání *A Revelation of Love* od Dr. Marion Glasscoe. Další podrobné údaje o Julianině životě, pramenech a jednotlivých tématech jejího díla jsem pak mohla získat i díky elektronicky přístupnému kritickému vydání knihy od trojice autorů E. Colledge, F. J. Walse a J. Leclercqa.⁷⁰

3.3. Přehled kapitol

Samotný text Julianina *A Revelation* je rozdělen do několika kapitol. První kapitola obsahuje představení a stručnou charakteristiku všech vidění a autorka v ní má jediný záměr: vyjmenovat postupně všech šestnáct vidění.

Druhá kapitola čtenáře seznamuje s pozadím obdržení daných zjevení. Juliana vypráví o svých třech touhách, o jejichž splnění Boha prosila a které jsme již zmiňovali v souvislosti s mystickým zážitkem.

Ve třetí kapitole Juliana popisuje detailněji událost svého onemocnění, konstatuje, že po třech dnech a třech nocích, kdy nemoc neodcházela, čtvrtou noc obdržela všechny obřady

⁶⁵ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. IX.

⁶⁶ FURLONOVÁ: op. cit.

⁶⁷ MCGRATH: op. cit.

⁶⁸ WATSON, JENKINS: op. cit.

⁶⁹ SKINNER: op. cit.

⁷⁰ http://books.google.com/books?id=IPCwHOwX_BgC (22. 3. 2010).

svaté církve určené nemocným, kteří jsou blízko smrti a už ani nedoufala, že dožije dalšího dne.⁷¹ Juliana se v této kapitole nesdílí jen o tom, jak nemoc prožívala ona, jak si uvědomovala blízkost smrti a lítost nad tím, že by měla opustit tento svět tak mladá.⁷² Do svého vyprávění zahrnuje i jiné osoby a situace, které s touto dramatickou chvílí souvisely: „Zavolali mého vikáře, aby zde byl ve chvíli mého konce, když přišel, pohlédla jsem a nemohla dále mluvit. Umístil kříž před můj obličej a řekl: „Přinesl jsem obraz tvého Stvořitele a Spasitele: pohleď na něj a najdi zde potěšení.“⁷³ Všechno odpovídalo přicházejícímu konci, a právě v tu chvíli se stane nečekaná mimořádnost, která je začátkem pro Julianin mystický rozhovor s Pánem: „Jenže náhle všechna moje bolest ode mne odešla... Udivila jsem se nad touto náhlou změnou, a sama v sobě jsem se domnívala, že to byla Boží tajemná práce spíše než jakákoliv přirozená příčina.“⁷⁴ Kapitola končí Julianiným opakováním, že jediný motiv, který ji dovedl do této situace, v níž došlo k nečekaným viděním, byla touha zakusit Kristovo slitování a trpět s ním.⁷⁵

Další kapitolou pak začíná přehled všech šestnácti jednotlivých vidění a každému z nich je věnován různý rozsah.

3.4. Jednotlivá vidění a jejich charakteristika

Není zde možné představit detailně všechna jednotlivá zjevení ani všechny myšlenky, které se v nich ukrývají. Sama autorka však v první kapitole uvádí jejich souhrnný přehled se stručnou a výstižnou charakteristikou, která rovněž poslouží k orientaci a přehledu témat, kterých se vidění týkala. S podobným zpracováním jsem se setkala i u díla *Oblak nevědění*: čtenáři je v úvodu také předložen seznam, který shrnuje sedmdesát pět kapitol, z nichž každá se věnuje jinému tématu a cíli.⁷⁶ Jak tedy svá vidění čtenářům přibližuje Juliana?

“Toto je odhalení lásky Ježíše Krista, naší nekonečné blaženosti, utvořené ze šestnácti jednotlivých vidění či odhalení; ze kterých **první** je o korunovaci Pána trny, obsahuje zjevení Trojice se Vtělením a vypovídá o jednotě mezi Bohem a duší; s mnoha dalšími opravdovými zjeveními věčné moudrosti a učení lásky, na kterém všechna následující zjevení stojí a shodují se.

Druhým je barvitý obraz jeho tváře se znamením jeho drahého utrpení.

⁷¹ Srov. WATSON, JENKINS:op. cit., s. 129.

⁷² Srov. tamtéž, s. 131.

⁷³ Tamtéž, s. 131.

⁷⁴ Tamtéž, s. 133.

⁷⁵ Tamtéž, s. 135.

⁷⁶ Srov. *Oblak nevědění*, s. 51–55.

Třetí je o tom, že náš Pán Bůh, všemohoucí moudrost, láska, skutečně tak opravdově, jak vše stvořil, stejně tak opravdově jedná a působí ve všem, co udělal.

Čtvrté je o bičování jeho něžného těla s množstvím ran, ze kterých vytéká jeho krev.

Páté je o tom, že ďábel je poražen drahocenným utrpením Krista.

Šesté je o uctivém děkování našeho Pána Boha, kterým zahrnuje (odměňuje) všechny své požehnané služebníky v nebi.

Sedmé se týká našeho časného citění (prožívání) dobrého a zlého – dobrého pocitu v nás samotných, když jsme dotčeni a syceni milostí a opravdovou jistotou o nekonečné radosti, pocitem zlého je pokušení, abychom byli zneváženi a protivni naším tělesným životem – s duchovním porozuměním o jistotě, že jsme stále v lásce, ať v dobrém či zlém, díky Boží dobrotě.

Osmé je o poslední bolesti Krista a Jeho krutého umírání.

Deváté je o tom, jak požehnaná Trojice souhlasila s těžkým Kristovým utrpením a jeho bolestiplným umíráním. V jehož radosti a souhlasu chce, abychom byli utěšeni a odevzdáni do doby, než dojdeme naplnění v nebi.

Desáté je o tom, jak náš Pán zjevuje svou lásku, jak se stále raduje, aby nám ukázal své požehnané srdce rozlomené na dvě části.

Jedenáctým je velké duchovní vidění jeho drahé Matky.

Dvanácté je o tom, že náš Pán je nejhodnotnější (nejplnější) Bytí.

Třinácté je o tom, že náš Pán Bůh si přeje, abychom byli účastni všeho, co dělá, urozeného jednání, ve kterém vše tvoří, znamenitostí, se kterou stvořil lidství, aby panovalo nad jeho dílem, drahocenné zadostiučinění, které učinil pro náš hřích „obrácením“ naší viny do nekonečné slávy. Ve kterém náš Pán říká: „Pohlédte a vězte! Se stejnou vůlí, moudrostí a dobrotou učiním vše dobré, co dobré není, a vy to uvidíte.“ A kvůli tomu nás chce udržet ve víře a pravdě svaté církve, nechce, abychom znali jeho tajemství teď, kromě těch, která se týkají tohoto života.

Čtrnácté je o tom, že náš Pán je důvodem našich proseb (*beseeking*), ve kterém jsou vidět dvě vlastnictví – jedním je opravdová modlitba, druhým jistá důvěra – Bůh chce, abychom měli obě v plné míře. Tento způsob modlitby jej potěšuje, a on nám tak přináší ovoce své dobroty.

Patnácté je o tom, že budeme nejednou vzati z naší bolesti a zlého, budeme jeho dobrotou vyzdviženi, kde obdržíme našeho Pána jako odměnu a budeme naplněni radostí a blahem v nebi.

Šestnácté je o tom, že blažená Trojice, náš Stvořitel, v Kristu náš Spasitel přebývá nepřetržitě v naší duši, uctivě vládne a řídí všechny věci, mocně a moudře nás zachraňuje a udržuje ve své lásce. A my nebudeme přemoženi našimi nepřáteli.⁷⁷

Každé vidění tak představuje samostatný celek s konkrétním tématem. Autorka se v nich ovšem poměrně často opakuje a poukazuje na důležitost míst, která spolu souvisejí, vzájemně se doplňují či přinášejí bližší vysvětlení. Pokud se například dotkne tématu, které chce na daném místě pouze zmínit, nabádá čtenáře, aby si vyhledal stejné téma jinde, kde se mu věnuje podrobněji a více jej objasňuje. Například ve čtrnáctém zjevení se nachází místo, kde se Juliana snaží popsat podstatu naší duše. Svůj popis však nerozvádí, ale na konci věty odkazuje jinam: „...obě části (našeho já) jsou v Kristu, vyšší i nižší... Vyšší část je jedno ve smíření s Bohem v naprosté radosti a blaženosti, nižší část, která je smyslová, trpí pro spasení lidstva... A tyto obě části byly viděny a procítěny v osmém vidění.“⁷⁸

Ve zjeveních se ale nacházejí také části, které lze z textu bez obav vyjmout, protože tím svou vypovídací hodnotu neztrácejí a další odkazy pro své uchopení nepotřebují. Jsou to místa, která sama o sobě vybízejí k zastavení a rozjímání. Juliana pro ně volí různé podoby. Například ve dvanáctém zjevení se nachází krátké, ale obsahově hluboké věty, kterými se sám Pán představuje:

„Já jsem, já jsem;

Já jsem ten nejvyšší;

Já jsem ten, kterého milujete;

Já jsem ten, kterého máte rádi;

Já jsem ten, kterému sloužíte;

Já jsem ten, koho hledáte;

Já jsem ten, po kom toužíte;

Já jsem ten, o kom přemýšlíte;

Já jsem ten, který je vším;

Já jsem ten, o kom svatá církev káže a vyučuje vás;

Já jsem ten, který vám sám sebe zde zjevuje.“⁷⁹

⁷⁷ Srov. SKINNER: op. cit., s. 1–3.

⁷⁸ Tamtéž, s. 110.

⁷⁹ Tamtéž, s. 46–47.

I literárně se jedná o zajímavé místo, které je zpracováno jako slavnostní a důstojné prohlášení. Podobné místo je možné najít i ve zjevení dvanáctém:

„Vězte, já jsem Bůh.

Vězte, já jsem ve všem.

Vězte, já činím všechno.“⁸⁰

V devátém zjevení Juliany se zase nachází krásný reprodukováný rozhovor mezi ní a Kristem:

„A pak se mě náš dobrý Pán zeptal: „Jsi potěšena, že jsem pro tebe trpěl?“ „Řekla jsem: „Ano, drahý Pane, ve tvé milosti: ano, dobrý Pane, buď stále požehnaný.“ Pak náš dobrý Pán Ježíš opakoval: „Jestli jsi potěšená ty, pak i já jsem také potěšen. Je to moje radost, moje blaženost, moje nekonečné zalíbení, že jsem byl schopen za tebe trpět. Opravdu, kdybych býval mohl trpět více, trpěl bych.“⁸¹

Další citované místo ze čtrnáctého zjevení zase velmi připomíná vzájemné oboustranné působení ve vztazích mezi Otcem a Synem:

„...viděla jsem Krista, jak drží v náručí všechny z nás, kteří mají být spaseni, v uctívání nás představuje Otci a tento dar Otec velmi vděčně přijímá a zdvořile jej vrací a dává svému Synu, Ježíši Kristu.“⁸²

Ve stejném zjevení se nachází také místo, kde se mluví o Bohu přímo jako o úhelném kameni našich modliteb: „Jsem úhelným kamenem vaší prosby (*beesiking*), nejprve je to moje vůle, že ji máte, pak způsobuji, že ji chcete, a když vás roztoužím (doslovně *make you seek*) a vy skutečně toužíte, jak by se mohlo stát, že byste neměli to, po čem toužíte?“⁸³ Svými modlitbami se Bohu velmi přibližujeme a naše vůle se „naladuje“ na Jeho vůli. Juliana dokonce mluví o jejich vzájemném „sjednocování“⁸⁴, často nás proto ve svém díle

⁸⁰ Tamtéž, s. 24.

⁸¹ Tamtéž, s. 40.

⁸² Tamtéž, s. 109.

⁸³ Tamtéž, s. 70.

⁸⁴ Srov. Tamtéž, s. 75.

k modlitbám povzbuzuje a už ve svém prvním zjevení představuje způsob, jakým se máme modlit: „V tu chvíli jsem proto byla přesvědčena, že co těší Boha, co jej nejvíc potěšuje, je, když se jednoduše modlíme s důvěrou v jeho dobrotu, závisejíce na něm, spoléhajíce na jeho milost a se skutečným porozuměním milosrdenství z lásky...“⁸⁵ Není tedy divu, že Julianin odkaz týkající se významu modliteb inspiroval další generace. Dodnes existují živá společenství, která z jejího díla vycházejí při společných modlitebních setkáních a studiu.⁸⁶

Na závěr tohoto exkurzu do všech jednotlivých zjevení budu citovat ještě z posledního, šestnáctého: „Jsou tři věci, na kterých stavíme v tomto životě; těmito třemi je Bůh oslavován a my jsme poháněni, zachováni a spaseni. První je užívání našeho zdravého rozumu; druhá je zdravé učení svaté církve; třetí je vnitřní milostivé působení Ducha Svatého: a tyto tři jsou od jednoho Boha.“⁸⁷ V těchto větách, které se svým stylem opět podobají několika dalším místům z Julianina díla, je vidět další typický rys jejího textu. Autorka často volí podobu souhrnného přehledu nejdůležitějších myšlenek, se kterým se můžeme setkat například v didaktice při snaze o stručné shrnutí nejdůležitějšího.

3.5. Vybraná spirituální témata

Jak už jsme si ukázali, každé zjevení je něčím charakteristické. Každé z nich je také různě obsáhlé. V celém díle se ale ve významné míře objevují tři témata, kterým se budeme dále věnovat. O dvou z nich jsem věděla ještě před osobním nahlédnutím do Julianiných textů: jednalo se o témata Boží laskavé dobroty a ztotožnění Krista s naší Matkou. Při seznámení s posledním jmenovaným jsem si všimla ještě dalšího, které poukazuje na její snahu vysvětlit podobnosti naší duše s Boží Trojicí a popsat v ní Boží působení. Nazvala jsem jej tedy *části duše*.

3.5.1. Dobrota

Citace z Julianina díla zdůrazňující Boží dobrotu a lásku ke stvořenému světu se řadí mezi nejoblíbenější a jsou uváděny na většině internetových stránkách, které obsahují informace k jejímu dílu. Jedná se například o vidění lískového oříšku, které se stalo i vděčnou předlohou pro umělecké kresby vztahující se k osobě Juliany. Cituji: „Ukázal mi něco malého, ne většího než lískový oříšek v mé dlani... Podívala jsem se na něj a pomyslela si:

⁸⁵ Tamtéž, s. 10.

⁸⁶ Srov. <http://www.friendsofjulian.org.uk/> (16. 4. 2010).

⁸⁷ SKINNER: op. cit., s. 156.

Co to asi je? A dostalo se mi odpovědi: To je všechno, co bylo stvořeno, a podivila jsem se, že to může trvat, protože jsem cílila, že je to tak zanedbatelné, že by snadno mohlo přejít v nicotu. A moje mysl dostala odpověď: Svět trvá a bude trvat dále, protože jej Bůh miluje.⁸⁸ Daný obraz se nachází již v prvním vidění⁸⁹, na místě, které jakoby předestírá východisko pro čtení dalších vidění, která budou následovat. Dané téma důrazu na Boží dobrotu a něžnou lásku k celému světu, která je důvodem pro konečný cíl všech existujících jsoucen, však nacházíme nejvýrazněji až ve zjevení třináctém. Na některých místech tento důraz silně připomíná prvky teleologismu⁹⁰, který opět patří především mezi rysy Platónova myšlení. Jedná se o učení o jedné z idejí, tzv. ideje dobra, která poukazuje na účel existujících jsoucen ve světě. Světový řád směřuje k dobrému účelu, k dosažení dobra jako konečného cíle. Konečné dobro zde odpovídá nejvyšší ideji dobra, které dal Platón povahu božského principu.⁹¹ Juliana k tomuto tématu dále píše: „Bůh sám je nejvyšší dokonalost ... A řád, jak jej na počátku ustanovil, je to nejlepší správné, a tak on nadále tvoří a směřuje i ke stejnému konci; a proto se vždy sám v sobě raduje a se vším, co činí.“⁹² Nebo na jiném místě: „ Bůh je laskavý ve svém bytí a to znamená, že dobrotu, která je laskavá, je Bůh sám. On sám je základem, podstatou a tou stejnou skutečností jako je laskavost...všechna vlídnost, kterou chtěl, aby z něj plynula a plnila jeho vůli, mu bude navrácena po obnově a spasení lidstva.. .“⁹³ Z citovaného lze vyčíst jistotu budoucího spasení a záchrany stvoření. Nebude překvapivé, když budeme předpokládat, že zmiňovaného cíle dojdou ti, kteří patří mezi „Boží děti“. Pokud ale budeme citovat i z jiného místa, setkáváme se kupodivu i s poměrně radikálním tvrzením, které tento předpoklad přímo nevyvrací, zároveň však otevírá prostor i pro jiné závěry: „Požehnaná Trojice učiní posledního dne velký skutek, jak jsem uzřela, a jaký to skutek bude a jak se stane, neví žádný tvor... a nebude vědět, dokud nebude dokonán. Proto chce, abychom věděli, že si přeje, abychom byli více uvolnění (pokojní) v našich duších a v míru s jeho láskou, nevšímalí si bouří, které nás mohou držet od pravdy, ale jen se v něm radovali. Ten velký skutek ustanovil náš Bůh a Pán před počátkem věků, uchovával a ukrýval jej ve svém požehnaném srdci a ví o něm pouze on sám a tím skutkem všechno napraví. Neboť

⁸⁸ FURLONOVÁ: op. cit., s. 12.

⁸⁹ Srov. SKINNER: op. cit., s. 8.

⁹⁰ „*Teleologie* je filozofické učení o účelnosti všech přírodních a společenských jevů, které jsou výsledkem působení sil zaměřených k cíli předem určenému“. Teleologie, in: Nový akademický slovník cizích slov, Praha: Academia, 2006, s. 791.

⁹¹ Srov. TRETERA: op. cit., s. 89.

⁹² SKINNER: op. cit., s. 38.

⁹³ Tamtéž, s. 126.

stejně jako požehnaná Trojice stvořila všechny věci z ničeho, stejně tak tato požehnaná Trojice napraví všechno, co v pořádku není.⁹⁴ Následuje autorčino uvažování nad biblickým učením o spravedlivém trestu pro hříšníky a padlé anděly. Její otevřenost ukazuje nesnadný „zápas“ o uchopení právě přijatého sdělení. Závěr tak opět náleží Božímu slovu k Julianě, ve kterém na tento autorčin vnitřní zápas něžně reaguje: „Co je nemožné pro tebe, není nemožné pro mne. Splním každé svoje slovo a obnovím řád.“⁹⁵

V jejích viděních je také v souvislosti s Boží dobrotou objevuje nepřehlédnutelný zájem o pochopení významu přítomnosti hříchu v lidském životě. Jeho existence se podle ní dotýká a projevuje v našich stavech, pro jejichž popis používá zvláštní dvojici slov „*weal and woe*“⁹⁶, která znamenají „*dobré a zlé*“. Juliana je při tomto nelehkém hledání odpovědi velmi upřímná a otevřená. I ona přiznává přítomnost a časté střídání našich jistot a plného spolehnutí na Boží lásku s krutými pochybnostmi a nejistotami, které nás sužují duševně i tělesně: „Moje duševní rozpoložení se změnilo, pocítovala jsem opuštěnost a sklíčenost, byla jsem utrápená životem a v troskách, takže jsem neměla ani vůli žít. Cítila jsem, že nenacházím žádnou úlevu ani útěchu kromě víry, naděje a lásky, ale ve skutečnosti jsem je téměř nepocítovala. Ale pak najednou moji duši Bůh opět upokojil a dal jí hojnost míru, že strach, smutek, tělesná i duševní bolest, které mne trápily a znepokojovaly, pominuly. A pak jsem znovu pocítila bolest a hned zase štěstí a radost, hned jedno a hned zase druhé, znovu a znovu; snad dvacetkrát. Ve chvílích radosti jsem si mohla říkat se svatým Pavlem: Nic mě nemůže oddělit od Kristovy lásky, a ve chvílích bolesti jsem mohla říkat se svatým Petrem: Pane, zachraň mne, hynu.“⁹⁷ Tyto stavy ji rovněž vedly k nesnadným otázkám, týkajících se přítomnosti a významu hříchu v našem životě. Cituji: „Často jsem se divila, proč v Boží velké předvídavosti a moudrosti nebyl hřích předpovězen ve svém počátku, a tím jsem si myslela, by bylo vše dobré. Tyto myšlenky bylo složité opustit a zanechat nekončícího přemítání bez řádného důvodu a uvážení, než mě roztruchlí a rozesmutní.“⁹⁸ Boží odpověď na toto přemítání, kterou Juliana dále zmiňuje, se stala opět dalším z nejcitovanějších úryvků jejího díla: „Ježíš, který mě v tomto vidění poučil o všem, co jsem potřebovala, odpověděl, řka tato slova: „Hřích je

⁹⁴ Tamtéž, s. 55.

⁹⁵ Tamtéž, s. 56.

⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 1.

⁹⁷ FURLONOVÁ: op. cit., s. 28.

⁹⁸ Srov. SKINNER: op. cit., s. 48

nutný, ale vše bude dobré. Všechno bude dobré; a všechny způsoby věcí budou dobré.⁹⁹ Naše porozumění hříchu je, stejně jako otázky, týkající se našeho sjednocení s Bohem v budoucnosti, spojeno s tajemstvím, které ale bude zjeveno: „V Bohu jsem spatřila ukryto velebné a nádherné tajemství, které nám on odhalí a objasní až v nebi. Až je poznáme, pochopíme skutečnou příčinu, proč dopustil hřích na zemi, a z tohoto velkého poznání se budeme radovat navždy.“¹⁰⁰

3.5.2. Kristus Matka

V díle Juliany se však nachází ještě jedno výrazné téma, které rovněž probouzí velký zájem: myšlenky, ve kterých se Juliana zabývá pojmy *Matka* a *Mateřství* a které pak používá především ve vztahu ke Kristu.

Díky přehledu všech pojmenování určených trojjedinému Bohu, která se v celém díle vyskytují (do jejich seznamu například patří *Náš Pán; Náš požehnaný Spasitel Ježíš; Náš Spasitel; Duch Svátý; náš Mistr Ježíš; Plné Bytí; Náš Stvořitel (Tvůrce); Trojice; Duch; Otec; Milovaný Syn; Kristus; Bůh*) jsem zjistila, že samotné oslovení *Matka* či související slovo *Mateřství*, se objevuje pouze v jednom, shodou okolností v nejobsáhlejším, čtrnáctém zjevení, a sice přímo v jakési „ucelené části“, která představuje pouhých několik stran. Slovo *Matka* se zde objevuje přesně 38krát a slovo *mateřství* pak 11krát.¹⁰¹

Označení Boha Matkou se neobjevuje poprvé u Juliany. Předně se jedná o přirovnání nacházející se v některých knihách Písma¹⁰² a podobné přirovnávání se objevuje i v dílech jiných křesťanských autorů (sv. Augustýn, Anselm a další).¹⁰³ Není tedy na místě domnívat se, že jde o tak radikální téma, jak by se na první pohled mohlo zdát. Podobě jako u jiných autorů se i u Juliany dané přirovnání objevuje v souvislosti s laskavou péčí a nezištnou láskou, podobnou té, se kterou mají lidé zkušenost ve vztahu ke svým pozemským matkám. Je nutné zdůraznit, že v případě Juliany se jedná o rozvinutí této

⁹⁹ Tamtéž, s. 48.

¹⁰⁰ FURLONOVÁ: op. cit., s. 34.

¹⁰¹ Kromě prvních pěti stran, kde se slovo *Matka* nachází pouze jednou, jsem si nechala všechny další doslovně přeložit do českého jazyka od paní Zuzany Walshové. Paní Zuzana je křesťankou, je jí blízké prostředí římskokatolické církve, pracuje příležitostně jako tlumočnice a má za manžela rodilého Angličana, který jí byl při konzultacích během hledání správného významu těžších pasáží velikou pomocí. Přestože zde nemůžeme jejich práci představovat jako profesionální a odborný překlad, dané téma mi díky nim oběma bylo přiblíženo a jeho práce s ním velmi usnadněna.

¹⁰² Srov. Iz 66,13; Mat 23,37; Luk 13,34.

¹⁰³ Srov. COLLEDGE, WALSH, LECLERCQ: op. cit., s. 9.

analogie, která je čtenářům nádherně vykreslená a zpracovaná do podoby čtivého literárního díla: „Pozemská matka láskyplně chápe svoje dítě a zná každou jeho potřebu a naplňuje ji s láskou, protože taková je přirozená povaha a předpoklad mateřství... tak tutéž práci, se vším, co je spravedlivé a dobré, náš Pán sám dělá skrze ty, kterými je to vykonáváno.“¹⁰⁴ Nebo na jiném místě: „Mateřský úkol je nejvěrnější, nejbližší, nejpřípravenější a nejjistější, protože je nejpravdivější..... Víme velice dobře, že naše matky nás porodí v bolesti a k umírání. Ale co On udělal? Naše opravdová Matka Ježíš, která je samotnou láskou, nás rodí pro radost a nekonečné bytí.“¹⁰⁵ Jinde se její srovnání dotýká více i období, kdy člověk dospívá a dochází ke zrání osobnosti: „ Pozemská matka láskyplně chápe své dítě, zná každou jeho potřebu ... A jak dítě dospívá, její působení se mění, ale ne její láska. A pak když dítě dospívá, ještě jej kárá, aby odbourala jeho zlovyky, a tak mu pomohla obdržet ctnosti a milosti.“¹⁰⁶ Podobných míst popisujících úlohu matek a její porovnání s významem Kristova mateřství bychom v celé vybrané části našli více.

Setkáme se ale i s podobným popisem, který se ale tentokrát vztahuje k naší roli Božích dětí, v němž nám Juliana připomíná nejen přirozenou povahu našeho vztahu s Bohem, ale také ukazuje roli dítě jako naší nejvýznamnější ze všech dalších, které na sebe v průběhu života bereme, a nezapomíná ani na konečný cíl tohoto vztahu: „ Protože dítě nikdy nebude skleslé v matčině lásce, nikdy si netroufne spoléhat se samo na sebe, již ve své povaze dítě miluje svou matku a vskutku je přirozené, že tito dva milují sebe navzájem.... Tak jsem přijala, že v tomto životě není většího statusu, než být dítětem, a že křehkost a slabost, obojí v hojnosti ... budou trvat do času, kdy naše štědrá Matka nás přivede do Otcovy blaženosti.“¹⁰⁷

V čem však Juliana tato přirovnání přesahuje, je její tendence rozvíjet prvek mateřství ještě dál a tím nám připomíná některý z modelů přivlastňování esenciálních charakteristik jednotlivým osobám Trojice. Juliana se nejvíce přibližuje a na jednom místě se dokonce naprosto ztotožňuje¹⁰⁸ s přivlastňováním, která nacházíme u Augustina. Jedná se konkrétně o paradigma, které „Otcí připisuje moc, Synu moudrost a Duchu Svatému dobrotu.“¹⁰⁹

¹⁰⁴ SKINNER: op. cit., s. 122.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 120.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 122.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 128.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 108.

¹⁰⁹ POSPÍŠIL: *Jako v nebi, tak i na zemi*, s. 420.

Juliana ve své knize mluví o „jměních“¹¹⁰ (vlastnostech, majetku), které danou charakteristiku vyjadřují. V jediném Bohu se tedy setkáváme se jměním otcovským, mateřským a panským.¹¹¹ První jmění představuje péči a dokonalé štěstí týkající se naší lidské podstaty (*human substance*), druhé Juliana vysvětluje jako důvtip a moudrost, ve které máme obnovu a spasení pro naši smyslovost (*sensuality*), a poslední, třetí jmění, se týká působení Ducha Svatého a má podobu Božích darů, odměny a odplaty v našich životech¹¹². Při zmínce o Duchu Svatém, se objevuje zajímavý popis, kterým Juliana rozlišuje dvě podoby jeho působení: „Co se týká působení, náleží třetí osobě Duchu Svatému. On působí odměňováním a dáváním: odměňování je štědrý dar pravdy, který Pán dává těm, kteří pracovali, zatímco dávání je zdvořilé působení, které vykonává svobodně na základě milosrdenství a odpouštění s tím, že přehlíží vše, co si stvořená osoba zaslouhuje.“¹¹³ Představené charakteristiky *jměních*, které jsou vztahovány ke všem třem Božským osobám, pak shrnuje tak, že náš život může tyto tři aspekty odrážet v bytí, růstu a naplnění.¹¹⁴ Podobně o tomtéž mluví ve stejné kapitole ještě jednou, když se snaží stručně a srozumitelně shrnout Boží působení v životě člověka: „ Tedy v našem Otcí, Bohu všemohoucím, máme naše bytí a v Matce milosti jsme přetvářeni a obnovováni, v něm máme obě části sjednocené a jsme stvořeni jako dokonalé bytosti, a odměnami a dary v milosti Ducha Svatého jsme naplňováni.“¹¹⁵

Těmito myšlenkami a pojednáním se Juliana více než mystikům přibližuje teologům, zabývajícím se trojičním tajemstvím. Svoje výpovědi však přímo nezakládá na žádném starším textu a ani nepokračuje v učení jiného konkrétního autora, jak tomu často bývalo, ale spíše se snaží o nové porozumění našemu bytí, Božím vlastnostem a Jeho působení ve stvoření.¹¹⁶

Poté, co jsme si ukázaly vlastnosti, které autorka *A Revelation of Love* připisuje všem osobám Trojice, zaměříme se přímo na jednu z nich, související přímo s Kristovým Mateřstvím.

¹¹⁰ SKINNER: op. cit., s. 116.

¹¹¹ Nenašla jsem jiný způsob pro překlad použitého slova *Lordship*. Z textu k porozumění ale vyplývá, že tímto spojením je konkrétně myšleno vlastnictví Ducha Svatého, protože právě Jeho Juliana často označuje jménem *Lord*, tedy *Pán*.

¹¹² Srov. SKINNER: op. cit., s. 116.

¹¹³ Tamtéž, s. 117.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 116.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 117.

¹¹⁶ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 3.

Juliana nám sama vysvětluje, jak máme na téma Mateřství Krista nahlížet. Dotýká se tří momentů, které můžeme jako křesťané zakoušet. První je spojen s naším stvořením, druhý se týká momentu, kdy na sebe Kristus vzal naši smyslovost a třetí má podobu působení milosti, která vede do věčnosti. Konkrétně cituji: „ Porozuměla jsem třem náhledům na mateřství Boží: první je založeno na stvoření naší přirozenosti (*our kind*), druhé na jeho přijetí naší přirozenosti na sebe, čímž začíná mateřství milosrdné, a třetí je mateřství v působení, kdy začíná cesta kupředu... k nebeským výšinám a jejich hloubce bez konce.“¹¹⁷

V prvním ze tří momentů Juliana projevuje snahu uchopit starou mystickou nauku o podobě stvořeného člověka s trojjediným Bohem. Na jednom místě doslova píše: „...naše duše je stvořena trojice, podobná té nestvořené svaté Trojici...“¹¹⁸ Naše duše je podle ní také místem, kde v nás spočívá Bůh. Doslova cituji: „Naše duše je totiž stvořena, aby byla místem spočinutí pro Boha, a místem spočinutí naší duše je Bůh, který nebyl stvořen. A právě zde je to veliké pochopení, vnitřně vidět a pochopit, že Bůh, který je náš Stvořitel, přebývá v našich duších.“¹¹⁹ Juliana vidí tedy význam Kristova Mateřství už ve chvíli našeho stvoření: „... a pak, když nastal pravý čas, v pevné shodě s celou Trojicí, nás všechny nejednou stvořil. A v tom stvoření nás k sobě pevně připojil a sjednotil s ním samotným. A v tomto poutě jsme udržováni čistí a vznešeni tak, jak tomu bylo ve chvíli našeho stvoření... A silou samotného drahocenného pouta milujeme svého Stvořitele ... on pracuje nepřetržitě v každické duši, která má být spasena, vše v souladu s Božím plánem.“¹²⁰ Tento první moment, kdy se nám Kristus stává Matkou, nazývá Juliana *mateřstvím laskavosti*.¹²¹

Druhým momentem, kdy se nám Kristus stává Matkou, je skutečnost Jeho dobrovolného přijetí našeho těla a přirozenosti, po kterém následovala také Jeho dobrovolná smrt na kříži a v neposlední řadě úplně nejvýznamnější událost vzkříšení. Těmito skutečnostmi nám umožnil, abychom byli „přeneseni“ ze smrti do věčného života: „Tím, že vzal na sebe naše lidství (*our humankind*), přinesl nám život a svou pozešnanou smrtí na kříži nás přenesl do života věčného. Od té doby až podnes a až do dne posledního soudu nás on živí,

¹¹⁷ SKINNER: op. cit., s. 119.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 110.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 107.

¹²⁰ Tamtéž, s. 115 - 116.

¹²¹ Srov. tamtéž, s. 120.

pomáhá nám podle nejvyšší dobroty svého Mateřství, které laskavě naplňuje potřeby našeho dětství.¹²² Díky tomuto skutku je nám nabídnuta možnost duchovně se narodit znovu¹²³, což je podle Juliany v porovnání s tělesným zrozením mnohem významnější okamžik.¹²⁴ Pro mne osobně tento moment přesně vysvětluje podivnou odpověď, kterou od Krista dostává Nikodém při rozhovoru.¹²⁵ V souvislosti s tím Juliana zmiňuje, že tuto roli na sebe vzal Ježíš dobrovolně, ale píše také o jakémsi rozhodnutí, které bylo učiněno již před stvořením a týkalo se celé Svaté Trojice.¹²⁶ Juliana by tímto mohla poukazovat na souhlas s tím, že primární účel vtělení nebyl dán pouze Adamovým pádem, ale Bůh vtělení zamýšlel již před stvořením. Mateřství, do kterého tímto druhým narozením vstupujeme, Juliana označuje doslovně jako *mateřství milosti a milosrdenství*¹²⁷.

Tímto se dostáváme k poslednímu třetímu momentu, ve kterém se Ježíšovo milosrdné mateřství může začít naplno projevovat. Juliana tím přímo ukazuje na další následnou péči Krista skrze Ducha svatého v člověku, který jej přijal. Díky znovuzrození se mateřství projevuje v laskavé a trpělivé péči o daného člověka v procesu růstu, zrání a laskavé výchovy, který má směřovat k našemu konečnému spasení. Přesně tento prvek se objevuje na dalším citovaném místě, kde Juliana říká: „Vlídne a milosrdné ruce naší Matky jsou natažené a připravené nás obejmout. Ve všem svém působení on používá takové schopnosti pečovatelky, která se nestará o nic jiného, než o spasení svého dítěte. Jeho úkolem je spasit nás, služba, které se ujímá s radostí, aby ji splnil. Chce, abychom to věděli, abychom jej něžně milovali a důvěřovali mu ve své slabosti i ve své síle. A to zjevil ve svých milostivých slovech: „Já jsem ten, kdo o vás pečuje.“¹²⁸

V souvislosti s Kristovou péčí je důležité upozornit na fakt, že při popisu daného působení, Juliana zmiňuje důležitost obecenství s ostatními křesťany, vyzdvihuje učení církve i význam svátostí: „Přeje si (Kristus), abychom se pevně přidržovali víry svaté církve, nacházejíc zde naši předrahou Matku útěchy a pravdivého poznání spolu s celým společenstvím svatých. Jelikož jednotlivec sám může být podlomen, respektive se mu to může tak jevit, ale celé tělo církve nikdy nebylo a nebude rozdraceno, až do konce. A tohle

¹²² Tamtéž, s. 128.

¹²³ Srov. J 12–13; 2K 5,17; 1 P 1,3; Tt 3,5–7.

¹²⁴ Srov. tamtéž, s. 122.

¹²⁵ Srov. J 3, 3–16.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 119.

¹²⁷ Tamtéž, s. 120.

¹²⁸ Tamtéž, s. 125.

je jisté, dobrotivé a milost dávající sjednocení s naší matkou svatou církví...díky milosrdnému pokrmu, což je jeho vlastní drahá krev, a předražené vodě, které je hojný dostatek, aby nás učinila spravedlivými a čistými.“¹²⁹

Abych skutečně beze zbytku vyčerpala použití slova *Matka* v této vybrané části, uvedu poslední dva příklady, kdy Juliana používá dané pojmenování v jiné souvislosti, než v těchto třech - Ježíš Matka laskavosti, Ježíš Matka milosti a milosrdenství a jako poslední Ježíš Matka pečující, kterým jsme se již věnovali. Jedná se nejprve o místo, kde matkou nazývá rovněž přímo církev, jak je patrné z již citovaného místa výše. V tomto případě církev ztotožňuje s matkou, protože přímo v ní je Kristus přítomen: „Všechno zdraví a život ve svátosti, celá moc a požehnání mých slov, vše dobré, co je ustanoveno v církvi pro vás, to jsem já.“¹³⁰

A jako poslední nemůže chybět ztotožnění naší matky s Marií. A i zde si Marie toto pojmenování získává jen díky tomu, že byla matkou Spasitele, a tím se zároveň stala matkou i všem ostatním, které čeká věčný život v Božím království: „A tak je to i s naší paní, naší matkou, do jejíž rukou jsme všichni vloženi.... Protože ona je matkou Spasitele, je také matkou nás všech, kteří budeme naším Spasitelem spaseni.“¹³¹

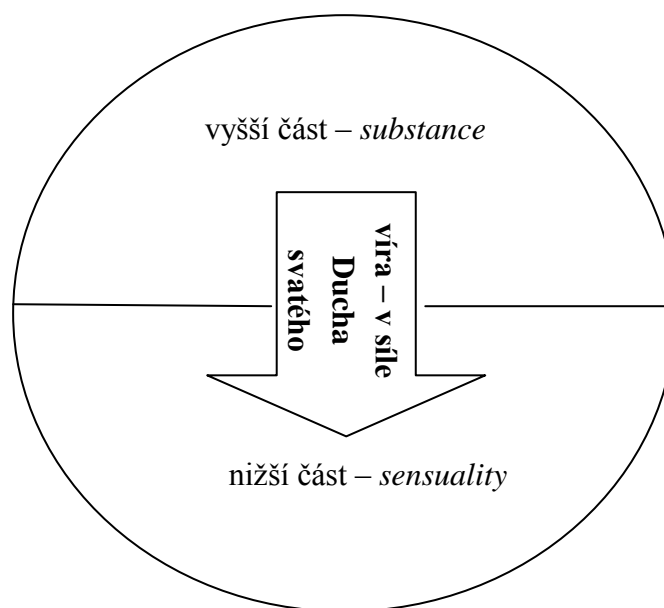
3.5.3. Části duše

V této části práce se budu snažit zprostředkovat téma, které ukazuje Julianinu snahu sdílet se o vidění naší duše, která je svými částmi podobná nestvořené Trojici. Juliana se zmiňuje o dvou částech naší duše, zabývá se jejich vzájemným propojením a zároveň s tím představuje úzký vztah Boha k Jeho stvoření, Jeho působení během života i význam Kristova vtělení. Pomůžeme si teď malým schématem, které nám bude její popis lépe ilustrovat:

¹²⁹ Tamtéž, s. 124 - 125.

¹³⁰ Tamtéž, s. 121.

¹³¹ Tamtéž, s. 115.

Juliana používá dvě slova, kterými odlišuje dvě části naší duše (*soul*). Jedná se o slova *substance* a *sensualita*.

První slovo představuje u Juliany vyšší část duše, která je místem, kde Bůh v nás přebývá již při našem prvním stvoření. Tato část není dotčena hříchem a má stejnou podstatu (opět zde použito slovo *substance*) jako Bůh.¹³²

Druhé slovo používá pro označení nižší části duše. Protože právě ta může být ovlivněna hříchem¹³³, není ji možné považovat za totožnou s Boží podstatou. Tato nižší část v průběhu lidského života doslova trpí a očekává budoucí spasení a musí být obnovena a tato obnova by nebyla možná, kdyby nedošlo ke Kristovu vtělení.¹³⁴

Důležité je také stále chápat obě části jako nerozdělené a stvořené: „A co se týká naší podstaty (*substance*), ta může být pravdivě nazývána naší duší. A co se týká naší smyslovosti (*sensuality*), ta také může být pravdivě nazývána naší duší a je to proto, že obě jsou stvořeny jako jedna v Bohu.“¹³⁵

Zbývá se zmínit ještě o třetím prvku tohoto schématu. Je jím významné působení víry. Víru Juliana popisuje jako sílu, která může díky pomoci Ducha svatého přecházet z jedné

¹³² Srov. SKINNER: op. cit., s. 105.

¹³³ Srov. WATSON, JENKINS: op. cit., s. 2.

¹³⁴ Srov. SKINNER: op. cit., s. 110.

¹³⁵ Tamtéž, s. 112.

části duše do druhé.¹³⁶ Víru Juliana také vidí jako darované dobro: „Další dobro, které dostáváme, je naše víra, pramen všeho dobrodiní. Ta sestupuje z vysokých bohatství naší lidské přirozenosti (*substance*) dolů do naší smyslovosti (*sensual soul*) skrze Boží vlastní dobrotivost, působením jeho milosti a milosrdenství, protože je v nás ukotvena a my v ní. A z téhož pramene také pochází všechno další dobrodiní, kterým jsme vedeni a spaseni.“¹³⁷ Jedná se tak o důležité působení, které se dotýká obou částí a které se může začít projevovat již při našem prvním stvoření, čímž rozumím okamžik zrození, kdy se v tělesné hmotě (*formě*) identifikuje zárodek nového života. Juliana popisuje danou chvíli takto: „V okamžiku, kdy naše duše je vdechnuta do našeho těla, kdy jsme stvořeni jako smysloví (*sensual*), v tu samou chvíli milost a milosrdenství začínají své působení a péči a udržují nás v soucitu a lásce. V tomtéž působení Duch svatý formuje v naší víře naději, že se opět budeme schopni dostat nahoru do své hmoty (*substance*), do síly Kristovy, dospělí a plní Ducha Svatého.“¹³⁸ Jak už jsme si ukázali, Juliana uvádí, že naše duše je stvořená trojice, podobná té nestvořené a právě proto ve chvílích, kdy zažíváme trápení a těžkosti, si Bůh přeje, abychom věřili, že díky tomuto propojení a působení jsme Mu bez ohledu na okolnosti a pocity stále blíže než dále.¹³⁹ Juliana je totiž také přesvědčena o tom, že Bůh nikdy není mimo naši duši. Píše o tom více v šestnáctém zjevení, kde říká: „Místo, ve kterém se Ježíš nachází v naší duši, nikdy neopustí.“¹⁴⁰ a ve čtrnáctém zjevení, kde kromě přítomnosti Krista potvrzuje i přebývání Boha Otce, který je s námi spojen díky vyšší části: „...naše hmota (*substance*), která je tou vyšší částí, je pevně připojena k Bohu již při našem prvním stvoření. A současně je Bůh pevně spojen s naší nižší částí hmoty tím, že na sebe vzal naše tělo, a proto jsou naše obě hmoty sjednoceny v Kristu.“¹⁴¹ V průběhu našeho života s Kristem, se mu snažíme být stále víc podobni. Čím více se nám to daří, tím více v nás nachází Bůh Otec zalíbení a odměňuje nás i hojně dary Ducha. Tento proces je ale skutečně možný jen skrze tajemnou přítomnost Krista – tím, že Jej přijímám do svého nitra jako Spasitele, což by mohlo odpovídat Julianině zmínce o „duchovním zrození“¹⁴², kdy se naše nižší část stane Jeho „příbytkem“.

¹³⁶ Srov. tamtéž, s. 108.

¹³⁷ Tamtéž, s. 114.

¹³⁸ Tamtéž, s. 109.

¹³⁹ Srov. tamtéž, s. 109.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 135.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 114.

¹⁴² Tamtéž, s. 123.

Z uvedeného jasně vyplývá význam Kristova vykoupení naší nižší části duše, která díky tomu může být opět sjednocena s vyšší. Důležitým prvkem tohoto sjednocování je ale pro Juliana opět i úloha modlitby. Vracíme se tak přímo k místu v kapitole 3.4, kde jsme hovořili o sjednocování naší vůle s Boží, ke kterému dochází právě při modlitbě. V tuto chvíli se ale zaměříme na danou souvislost ve vztahu k dvěma částem duše, protože i na ně se v modlitbě proces sjednocování vztahuje. Cituji: „Modlitba spojuje duši s Bohem, neboť ačkoliv duše je svou podstatou a povahou trvale podobná Bohu, je pro hřích člověka často ve stavu odlišném od jeho stavu. Modlitba sjednocuje vůli duše s Boží vůlí, přibližuje ji k Bohu a činí ji podobnou Bohu jak svou podstatou, tak stavem.“¹⁴³ Poslední citací si názorně shrneme vše podstatné: Bůh je prvním, kdo v nás probouzí touhu k modlitbě, naši kladnou reakcí na toto působení dáváme tolik potřebný prostor pro další Boží působení, který ale tentokrát přímo souvisí se sjednocením naší duše, o které jsme hovořili výše. Cituji: „Když se přelaskavý Pán ukáže ve své jedinečné milosti naší duši...v té chvíli nevíme, za co ještě bychom se měli modlit, ale veškeré naše myšlenky a veškeré naše síly jsou pohlceny rozjímáním o něm. A já vím, že právě to je ta nejvelebnější a přitom nepostižitelná modlitba, protože jediným jejím důvodem je být v rozjímání spojen s tím, k němuž se modlíme.“¹⁴⁴

Juliana zmiňuje také potěšení, které Bůh má při tvoření naší duše. Stejně jako může tvořit Otec (týká se naší podstaty – substance), může tvořit i Syn (díky Němu a Jeho vtělení smí být proměňována naše smyslovost – sensuality) a v neposlední řadě tvoří i Duch svatý svým působením mezi oběma částmi (síla víry).¹⁴⁵ Celá Trojice tak má podíl na našem stvoření. Toto dílo v nás koná skrytě již během našeho života a viditelně pak bude rozpoznáno v budoucí eschatologii.

Některými dalšími výroky ohledně naší duše se Juliana shoduje s učením sv. Augustýna, protože stejně jako on vidí jasnou souvislost mezi snahou poznávat Boha a rozjímáním o našem nitru a naopak. Tato spojitost se řadí mezi nejstarší základní náboženskou zkušenost¹⁴⁶ a Juliana o ní doslova píše takto: „A toto jsem viděla nejjasněji, že mnohem ochotněji poznáváme Boha než naši vlastní duši, proto naše vlastní duše je tak hluboce ukotvená v Bohu a tak nekonečně vzácná, že ji nemůžeme poznat, dokud nejdřív

¹⁴³ FURLONOVÁ: op. cit., s. 14.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 45.

¹⁴⁵ Srov. SKINNER: op. cit., s. 135.

¹⁴⁶ Srov. POSPÍŠIL: *Jako v nebi, tak i na zemi*, s. 403.

nepoznáme Boha, což je náš Stvořitel, se kterým je sjednocena...jestli jsme pohnuti hledat Boha nebo svou duši, obě výzvy jsou dobré a pravdivé.“¹⁴⁷

¹⁴⁷ SKINNER: op. cit., s. 111.

4. PŘÍNOS

Pokud bych měla shrnout hlavní přínosy Julianina díla tak, jak jsem jej mohla sama poznat, zmínila bych tři: teologický rozměr jejího poselství, jistota Boží milosti a vůle dovést stvoření do sjednocení s Ním a také nemalý význam pro jazykovou a literární tvorbu.

4.1. Teologické prvky

Díky překladu vybrané části jsme mohli objevit místa, která skutečně ukazují na fakt, že Juliana patří způsobem svého života, výraznými tématy a způsobem psaní mezi velké mystiky. Nebojím se ale tvrdit, že právě díky představenému tématu o částech duše, se s jistotou může řadit i mezi skutečné teology. Nutno dodat, že se jedná o teologický prvek, který jsem zaznamenala díky podrobné analýze a doslovnému překladu jedné a cíleně vybrané části jejího díla. Vzhledem k objevujícím odkazům na jiná místa ale předpokládám ale, že podobné prvky bychom mohli nalézt i v jiných kapitolách dalších zjevení, pokud bychom se jim věnovali podrobným způsobem jako danému čtrnáctému.

Ale i tento jediný prvek, který se týká Julianina pojetí duše a jejího spojení s Bohem, přináší, dle mého názoru, několik dalších výzev pro navazující reflexe z oborů pneumatologie, morální a antropologické teologie či soteriologie.

Předně je zde zřejmý velký význam a úloha Ducha svatého, protože svým působením se dotýká obou částí duše a také Jeho působením jsme přetvářeni stále více do podoby Krista.¹⁴⁸

Bůh je skrze stvoření vyšší části, tak jak to Juliana popisuje, pevně spojen se svým stvořením. Není právě tato skutečnost podmínkou k morálnímu závazku k ochraně života ve všem stvořeném? Bůh i po pádu do hříchu dává život, protože způsobem, jakým tvoří a po stvoření dále působí, stále nabízí možnost a svoboda znovu se s ním sjednotit. Člověk by tedy s tímto vědomím lépe přijímal a rozuměl významu pátého přikázání.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 108.

¹⁴⁹ Srov. Ex 20, 13.

Rovněž se nabízí výzva k podrobnější analýze Julianiných pojmů *substance*, *sensuality*, *humannature a humankind*, které často používá, a objevují se právě v souvislosti s podobou naší duše.

Naše nižší část je popisována jako ta, které jediné se dotýká hřích. Ten v ní dostal prostor skrze naši neposlušnost. Ježíš tuto část během svého pozemského života zachoval svou dokonalou poslušností Otci nedotčenou. Díky tomu je nám nabízena možnost přijmout Jeho zásluhu zdarma vírou a také skrze víru dovolit působení celé Trojice v nás, aby své dílo sjednocení dokončila.

4.2. Milující Bůh

Velkou autorkou pro čtenáře odborné či laické veřejnosti zůstane Juliana i výzvou k plné důvěře a jistotě v dobrotu Boha a Jeho lásku ke svému stvoření, která bude v plnosti demonstrována v eschatologickém závěru dějin. Už teď si jí ale máme být jistí bez ohledu na to, zda jsme nabídku spasení přijali či zatím ne. Znovu a znovu nás Juliana ve svém díle o Boží lásce ubezpečuje: „A díky veliké a nekonečné lásce, kterou má Bůh vůči celému lidstvu, Bůh nedělá žádné rozdíly v milování, které prokazuje požehnaným duším v Kristu a těm nejposlednějším duším, které ještě mají být jím samotným spaseny.“¹⁵⁰ Její důraz lze také ocenit i v porovnání jejích závěrů s tematicky velmi podobným konstatováním od autora krátkého díla *Epištola modlitby*, který je ztotožňován s autorem *Oblaku nevědění*.¹⁵¹ I on totiž ve svém díle mluví o dvou částech naší podstaty: tělesné a duchovní části.¹⁵² Tento autor i Juliana se shodují na tom, že obě části budou plně proměněny a stanou se nesmrtelnými při vzkříšení. Už „dnes“ však mohou být „pozdvihovány“¹⁵³ k dokonalosti. A právě v chápání způsobu tohoto pozdvihování (mohli bychom rovněž mluvit o posvěcování), každodenní proměně a růstu do podoby Krista¹⁵⁴ se oba autoři, pocházející ze stejného prostředí, doby a kulturního prostředí, rozcházejí. V celém díle *Epištola modlitby* jsou uváděny jako prostředky k výše jmenovanému „strach“ pro tělesnou část, který máme chápat přímo jako strach ze smrti,¹⁵⁵ a také „naději“ pro duchovní podstatu člověka, která souvisí s odpuštěním hříchů. Velmi pěkně to sám autor ve dvou větách shrnuje: „Neboť tak jako nic neodvrátí tělo ode všech náklonností k pozemským věcem

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 107.

¹⁵¹ Srov. *Oblak nevědění*, s. 13.

¹⁵² Srov. tamtéž, s. 219.

¹⁵³ Tamtéž, s. 219.

¹⁵⁴ Srov. Ef 4,15.

¹⁵⁵ Srov. *Oblak nevědění*, s. 212 a 219.

rychleji než vědomý strach ze smrti, stejně tak nic rychleji a vroucněji neprobudí příchyllost hříšné duše k Bohu než jistá naděje na odpuštění všech hříchů. Proto ti přikazuji, abys stoupal vzhůru s pomocí těchto dvou myšlenek.¹⁵⁶ Juliana na rozdíl od něj nabízí dle mého dospělejší, zralejší a bibličtější výzvu. I když ani ona význam a úlohu strachu přímo nevylučuje, ale varuje před přílišným zaměřením na něj¹⁵⁷, stále znovu a znovu zmiňuje, vyzdvihuje, připomíná a zdůrazňuje lásku, která má být hlavním motivem našeho snažení v jakékoli oblasti našeho bytí.¹⁵⁸ Juliana díky svým viděním zakusila a sděluje druhým jistotu Boží lásky, která zahrnuje naši minulost – Bůh stvořil z lásky; současnost – Bůh se dnes dává z lásky poznávat a zakoušet skrze jednotlivé svátosti a přítomnost v církvi; a v neposlední řadě i budoucnosti – kdy přirovnání konce dějin ke svatbě Krista s Jeho nevěstou, Jeho církví, Jeho lidem nemůže být ničím jiným než obrazem dokonalého daru lásky. Podle Juliany nemáme pochybovat ani o Božím záměru se stvořením, ani o záměru, který vedl Krista k tomu, aby se stal člověkem, a rovněž nemáme dát prostor pochybnostem, které by vedly k jinému cíli než k tomu, který autorka několikrát zmiňuje a ve kterém nám znovu jako opakující se refrén zaznívá ujištění o tom, že „...vše bude napraveno...“¹⁵⁹

4.3. Literární hodnota

Nemohu také zapomenout a alespoň velmi stručně nezmínit význam, který se oproti již jmenovaným ani trochu netýká obsahu Julianina díla, ale jeho formy. Už nikdy se nic nezmění na faktu, že její texty patří mezi knihy, které byly napsány v anglickém jazyce již ve 14. století. Juliana se tím zařadila mezi významné průkopníky, kteří své spisy nezaznamenali a neprezentovali do té doby tak hojně používanou latinou, nýbrž ve svém rodném jazyce. Jako podobné příklady můžeme uvést dva již jmenované středověké filozofy Mistra Johanese Eckharta, který pro svá díla zvolil německý jazyk¹⁶⁰, a augustiniána Ruysbroecka, který svoje knihy psal v teprve vznikající holandštině;¹⁶¹ navíc lze zmínit jejich současníka, našeho univerzitního profesora a kazatele Jana Husa (1370–1415), jehož věhlas a známost byly dány nejen obsahem jeho myšlenek, ale především tím,

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 219.

¹⁵⁷ Srov. SKINNER: op. cit., s. 127.

¹⁵⁸ Srov. 1. Jan 4,18.

¹⁵⁹ FURLONOVÁ: op. cit., s. 37.

¹⁶⁰ Srov. STÖRING, op. cit., s. 212.

¹⁶¹ Srov. DE FIORES, GOFFI: op. cit., s. 177.

že byl díky kázání v českém jazyce srozumitelný posluchačům vzdělaným na univerzitách či v seminářích.

5. ZÁVĚR

Díky této práci jsme se mohli důkladněji seznámit jak s historickou osobou Juliany z Norwich, tak s jejím dílem, z něj pak především s téměř celým obsahem čtrnáctého vidění, ve kterém spojuje Krista s výrazy *Matka* a *mateřství*. Došli jsme k závěru, že průběh a podoba mystických vidění, která tato autorka knihy *A Revelation of Love* prožila, potvrzují jejich věrohodnost a přinášejí sdělení přímo související s tajemstvím jednotlivých osob Trojice. Ukázali jsme také, že Juliana byla ovlivněna soudobým myšlenkovým proudem, který se nazývá *dionýsovská spiritualita*, a proto její dílo v sobě obsahuje prvky novoplatonismu, to se u Juliany projevuje jasným spojením Boží dobroty s budoucím určením celého stvoření. V práci jsme také předložili soupis způsobů, jakým Juliana mluví o jednotlivých Božích osobách. Při jejich popisu se zabývá především jejich rolemi ve stvořitelském díle a jednotou v jednání a v záměrech, které se týkají budoucnosti lidí. Naše spása souvisí s obnovou duše, která je podle Juliany možná jen a pouze díky utrpení Krista na kříži a díky Jeho vtělení, kterým na sebe vzal tu část duše, která musí být obnovena. Především tato úloha Syna vedla Julianu ke ztotožnění Krista s naší Matkou. Analogie mezi Jeho mateřským vztahem k člověku a vztahem matek ke svým dětem, popsaná nádherným slohem v dokonalých obrazech, tvoří podstatnou část jejího výrazného tématu. Kristus se nám podle Juliany stal Matkou celkem třemi skutečnostmi: první je spojena s naším stvořením, druhá představuje Jeho vtělení a třetí se týká Jeho milosrdného působení a péče v každém učedníkovi. V daném tématu jsme ovšem objevili i další prvek, který připomíná nauku o přivlastňování esenciálních charakteristik. Juliana je označuje slovem *jmění* a vztahují se k jednotlivým osobám Trojice. Dané vlastnosti se projevují nejvíce v působení v prostoru naší duše, a proto se u Juliany nachází i její popis a důraz na podobnost naší duše s Boží Trojicí. Můžeme také konstatovat, že Juliana se přímo dotýká učení o perichorezi a inhabitaci, když ve svém díle popisuje způsob, jakým v nitru učedníků přebývá a působí nejen Syn, ale i Otec a významným způsobem také Duch svatý. Tato práce na většinu otázek položených v úvodu odpověděla, nicméně na základě rozboru vybrané části díla Juliany z Norwich přinesla také mnohé nové výzvy k dalšímu a hlubšímu bádání v oblasti christologie, teologické antropologie a morálky, pneumatologie i soteriologie.

Použitá literatura

Prameny

SKINNER J.: *Juliana of Norwich. A Revelation of Love*, Gracewing, 2004.

WATSON N., JENKINS J. (eds.): *The Writings of Julian of Norwich*, Brepols, 2006.

Literatura

ANONYM: *Oblak nevědění: zásadní dílo středověké mystiky*, Přeložil Pavel Toman, Praha: Pragma, 2000.

AUMANN J.: *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000.

COLLEDGE Edmund, WALSH Fr. James, LECLERCQ Jean: *Juliana of Norwich Showings*, Paulist Press, 1978 (část knihy v elektronické podobě na http://books.google.com/books?id=IPCwHOwX_BgC (22. 3. 2010)).

DE FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

FRANZEN A., *Malé dějiny církve*, Praha: Zvon, 1992.

FURLONGO VÁ M.: *Moudrost Juliany z Norwich*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Anglick%C3%A9_povst%C3%A1n%C3%AD_roku_1381 (8. 4. 2010)

<http://www.friendsofjulian.org.uk/> (16. 4. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Albert_Velik%C3%BD (19. 4. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Bonaventura_z_Bagnoreggia (19. 4. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Duns_Scotus (19. 4. 2010)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_Akvinsk%C3%BD (19. 4. 2010)

MCGRATH Alister: *Křesťanská spiritualita. Úvod*. Přeložil Miloš Veselý. Praha: Volvox Globator, 2001.

Nový akademický slovník cizích slov, Praha: Academia, 2006.

POSPÍŠIL C. V.: *Jako v nebi tak i na zemi*, Praha - Kostelní Vydří: Krystal OP - Karmelitánské nakladatelství, 2007.

POSPÍŠIL C. V.: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, třetí doplněné vydání, Praha - Kostelní vydří: Krystal OP - Karmelitánské nakladatelství, 2006.

STÖRING H. J.: *Malé dějiny filozofie*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

TRETERA I.: *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha - Litomyšl: Paseka, 1999.

VEHOVSKÝ N. F.: *Stručné dějiny spirituální teologie*, Praha: Křesťanská akademie (Řím), 1999.

Resumé

Tato práce představuje život a dílo středověké mystičky Juliany z Norwich. Celá práce je rozdělena na tři části. První se zabývá jejími biografickými údaji, historickým kontextem, soudobými autory a jejím mystickým zážitkem, který byl východiskem pro její dílo. Druhá část zmiňuje edici jejího díla, uvádí do jejích vidění a zaměřuje se na vybraná spirituální témata. Poslední část zhodnocuje přínos jejího díla pro teologii a spiritualitu.

Jádrem práce je rozbor a zhodnocení významných spirituálních témat objevujících se v Julianině díle. Nejprve, především skrze přímé citace, je představeno všech šestnáct Julianiných vidění. V nich jsou jako významná rozpoznána témata Boží dobroty, chápání Krista jako Matky a modelu lidské duše. Vzhledem k jisté nadřazenosti nad ostatními dvěma tématy je tématu Kristova mateřství věnována největší pozornost. Práce uceleným způsobem tato témata podává a následně je shrnuje s tím závěrem, že Julianino dílo představuje výzvu k hlubší reflexi hned pro několik teologických disciplín.

Klíčové pojmy:

Juliana z Norwich, vidění, dobrota, Kristovo mateřství, duše

Rozsah práce: 79 650

Annotation

Title:

Juliana of Norwich: Selected Spiritual Topics

Annotation:

The thesis introduces the life and work of the medieval mystic Juliana of Norwich and it is divided into three parts. The first one deals with her bibliographical data, historical context, contemporary authors and her mystical experience forming the axis of her work. The second part notices edition of her work, it introduces to her sixteen visions and it focuses on selected spiritual topics. The last part evaluates contribution of her work to theology and spirituality.

The core of the thesis is created by analysis and evaluation of important spiritual topics emerging in Juliana's work. First of all, all sixteen Juliana's showings are introduced by means of direct citations. In the showings, following topics are recognized as important: goodness of God, Christ as a Mother and a model of a human soul. Because of certain superiority of the Christ's Motherhood topic over the remaining two ones, the strongest focus is drawn to it. The thesis presents the topics in a compact way and summarizes them stating that the Juliana's work is a challenge to a deeper reflection for several branches of theology.

Keywords:

Juliana of Norwich, visions, goodness, Christ's motherhood, soul